

TÜRKİYE'DE ORTA MAHALLÎ İDARELER

Prof. Dr. T. B. BALTA

I — GİRİŞ :

Aşağıda yayınlanan metinler, 4 ve 5 Kasım 1959 da Milano'da Avrupa Konseyinin desteği ile tertiplenen Avrupalılar arası Orta Mahallî İdareler Symposium'una Fransızca olarak sunduğum raporla, toplantıda yaptığım konuşmanın Türkçesidir. Türkçeye tercümesi Asistan Taner Timur tarafından yapılmış ve tarafımdan gözden geçirilmiştir.

Raporun ve konuşmanın Fransızca asılları ile İtalyanca tercümeleri, toplantıya ait diğer rapor ve konuşmalarla birlikte Milâno Vilâyeti özel idaresi tarafından bastırılıp yayınlanmış bulunmaktadır.

Orta mahallî idareden maksat, alt kademe mahallî idareyi teşkil eden Komünlerin üstündeki kuruluşlardır. Bu gibi orta derecedeki kuruluşların varlığı ve şekli, muhtelif Avrupa memleketlerine mensup uzmanlar tarafından toplantıya sunulan rapor ve bilgilerden de anlaşıldığı üzere, memlekette memlekete değişmektedir. Bizde ve Fransada bu vazifeyi daha ziyade il özel idareleri görmektedir. Bu itibarla Fransız uzmanı gibi biz de daha çok özel idare üzerinde durmayı uygun bulduk. Fakat bunu yaparken diğer memleketlere ait raporlarda olduğu gibi raporumuzda da mahallî idarelerimizin umumî yapısı, teknik ve malî yardım müessesesi ve şekilleri hakkında özel bir bilgi vermeyi de lüzumlu bulduk. Özel idarelerimizin durumu hakkında bilgi ihtiva eden bu rapor ve konuşmamızın Türkçe olarak yayınlanmasını da faydalı gördük.

I — TÜRK MAHALLÎ İDARELERİNE GENEL BİR BAKIŞ :

A) Türkiye'de de mahallî işler, mahallî topluluklar tarafından muhakeme edilen muhtar idarelere tevdi edilmiştir. Bu idarelerin başlıca tipleri şunlardır: 1) Köy idaresi, 2) Belediye İdareleri, 3) İl Özel İdareleri.

İlk iki tip, yani köy idareleri ile belediye idareleri, alt kademeyi teşkil etmektedirler. İl özel idaresi ise orta mahallî idare vazifesi görmek-

tedir. Bugünkü köy idaresinin kökleri, devletin alâkasızlığı yüzünden fiilî bir muhtariyetten faydalanan eski Osmanlı İmparatorluğu köy idaresine kadar uzanır. Bu itibarla geleneksel bir müessese sayılabilir. Buna karşılık diğer iki mahallî idare Tanzimattan sonra yapılan idarî reform esnasında batıdan iktibas edilen müesseselerdir. Burada da başlıca Fransız sistemi örnek alınmıştır. Anılan üç mahallî idare tipinden herbiri, ayrı ayrı kanunlarla yeknesak bir tarzda teşkilâtlandırılmıştır. Fakat aralarında birçok farklar bulunduğu gibi, iştirak noktaları da vardır :

1) Mahallî halk, çoğunluk usulüne göre, ve direkt oyla ve umumiyetle dört yıl süre için karar organlarını seçmek suretiyle bunlardan her birinin idaresine iştirak eder. Fazla olarak köylerde, kanuna göre, seçmenler topluluğu (köy derneği) bazı konularda kararlar alabilen ayrı bir organ mahiyetini taşır. Bu bakımdan, köy idaresinde bir nevi doğrudan demokrasi usulü caridir.

2) Her üç tip mahallî idare de hükmî şahsiyete sahip olup, malî kaynaklarını ve mameleklerini hususî bir bütçeye göre idare ederler.

B) Yukarda zikredilen idare tiplerinden başka şehir ve kasaba mahalleleri de tarihî bir geleneğin devamı olarak, halkın seçtiği kimseler tarafından idare olunan bir nevi mahallî idare teşkil ederler. Bununla beraber mahalle idareleri hükmî şahsiyete sahip değildir, ve sadece bazı yardımcı ve teşvik edici görevler yaparlar.

C) Kanun mahallî idareler arasında muhtelif işbirliği tarzları ve bu arada muayyen mahallî hizmetler için hükmî şahsiyetli birlikler kurulmasını derpiş ediyor.

D) Genel idarenin, mahallî idareler üzerindeki mürakabe derecesi mahallî idare tipine göre değişir. Bütün organları, genel idarenin tasdikine tabî olmaksızın köylüler tarafından seçilen köy idaresi alanında bu mürakabe daha mahduttur. Buna mukabil, aşağıda işaret olunacağı gibi, İl özel idaresi üzerinde da şumüllüdür. Belediye idaresine gelince, bunun üzerindeki idarî mürakabe anılan iki kategorinin ortasında bir yer alır. Filhakika sadece belediye meclisi mahallî halk tarafından doğrudan seçilmektedir. Bu meclisin seçtiği belediye reisi, genel idarenin tasdikine tabidir. Ayrıca, başta bütçe olmak üzere, belediye meclisinin mühim kararları idare amirlerinin tasdikine tabidirler. Bundan başka, hükûmet lüzumlu gördüğü yerlerde belediye reislerinin vesayet makamları marifetiyle tayini usulünü uygulama yetkisine sahiptir. Bu usul, tek parti devrinde geniş ölçüde kullanılmış, fakat çok partili rejimin teessüsü ile birlikte ortadan kalkmıştır. Son senelerde yeniden sık sık tatbika başlanmıştır.

II — İL ÖZEL İDARESİ :

1) *Tarihçe* — Her ilde genel idare kuruluşu yanında bir de mahallî idare kuruluşu vardır. Bu kuruluşun ilk nüvesi, ilk defa, 1864 de yapılan mülkî idare ıslahatı esnasında ihdas edildi. Filhakika, başlıca organı genel meclis, bu devirde genel oya dayanmıyordu, ve kararlarının merkezî idare tarafından tasdiki gerekiyordu. İlk şekil, 1912 de geliştirildi. Ve bugünkü sistem kabul edildi. Ankara Hükûmetinin ilk Anayasası olan 1921 Teşkilâtı Esasiye Kanunu il özel idaresinin muhtariyetini esaslı bir şekilde arttırıyordu. Fakat bu geniş muhtariyet şekli tatbik mevkiine konmadan 1924 Anayasasında terkedildi.

2) *Teşkilât* — Fransa'da olduğu gibi, Türkiye'de de il özel idaresinin icra organı validir. Müzakere organı da, direkt genel oyla ve çoğunluk sistemiyle, dört yılda bir tamamı değişmek üzere seçilen genel meclistir. Ayrıca, bu meclisin kendi üyeleri arasından seçtiği ve valinin başkanlık ettiği bir daimî encümen genel meclisin iki içtimaî arasında ilin mahallî işlerini mürakabe eder.

Vali, aynı zamanda genel meclisin başkanıdır. Müzakerelerini belli bir müddet için durdurabilir. Ayrıca Meclis kararlarına karşı kapsayıcı bir itiraz hakkı vardır. Valinin bu itirazlarını Devlet Şûrası karara bağlar. Buna karşılık genel meclisin, il özel idaresinin icra organı olan vali üzerindeki kontrolü çok zayıftır. Sadece valinin kendisine takdim ettiği yıllık faaliyet raporu hakkında, İç İşleri Bakanına sunulmaktan başka bir müeyyidesi olmayan fikirler ileri sürülebilir.

Netice itibariyle, Türkiyede vali il özel idaresinde hâkim durumdadır. Bu hukukî hâkimiyet tek parti devrinde, tatbikatta daha da kuvvetli şekilde beliriyordu. Fakat çok partili sistemin tessüsünden beri genel meclisde iktidar partisi mensuplarının çoğunlukta olduğu illerde durum değişmiştir. Halen illerin büyük çoğunluğunda genel meclislere iktidar partisi hâkimdir.

İlâve edelim ki, il özel idarelerinin kendi öz servisleri çok azdır. Bunlar, vergi cibayeti ve muhasebe işleri ile çok mahdut âmme hizmetlerinden ibarettir. Faaliyetlerinin büyük kısmı valinin yönetimindeki genel idarenin mahallî servisleri tarafından ifa edilmektedir.

3) *Görev* — İl Özel İdaresinin görevleri kanunla tâyin edilmiştir. Buna göre, özel idareler, vilâyet yollarının yapım ve bakımı gibi bayındırlık hizmetleri görmek, toprak ıslahatı yapmak, ziraî ve sanayî sahada teşvik edici tedbirler almak, ilk okullar ve meslek okulları açmak, sağlık tesisleri kurmak, vilâyet içinde âmme hizmetleri imtiyazı vermek ile görevlidirler.

4) *Malî kaynaklar* — İl Özel İdareleri malî kaynakları kısmen kendilerince cibayet olunan vergilerden, kısmen de taşıt ve yakıt vergilerinde olduğu gibi, bazı merkezî idare vergilerinden ayrılan hisselerden ibarettir. Bütçeye gelince, vali tarafından hazırlanmakta ve İl Daimî Encümeninin mütalâasından sonra genel meclise takdim edilmekte ve meclis tarafından kararlaştırılmakta ve hükûmetin tasdikine tabî bulunmaktadır. Genel meclis tarafından kabullenen bütçe, hükûmetin tasdikinden önce merkezde ilgili bakanlıklararası bir komisyon marifetiyle incelemektedir. Ancak bu komisyon sadece mecburi masrafların az veya gelirlerin fazla tahmin edilmesi gibi belli hallerde bütçe düzeltici bir değişiklik yapma yetkisine sahiptir.

5) *Malî ve teknik yardım :*

İl Özel İdaresinin malî kaynakları yetersizdir. Vergilerinin büyük bir kısmı suplesden mahrum olduğu için, bu yetersizlik, İkinci Dünya Harbi esnasındaki ekonomik güçlüklerle başlayan paranın kıymetinin düşmesi ile daha da arttı. Ayrıca, il özel idareleri muhtaç oldukları teknik elemandan ekseriya mahrumdurlar. Çare olarak muhtelif tedbirler alınmıştır. Evvelâ, hizmetlerinin bir kısmı merkezî idarenin uhdesine nakledilmiştir. Ezcümle iller tarafından kurulan sağlık hizmetleri gitgide merkezî idare tarafından devralınmışlardır. Ayrıca, ilkokul öğretmenlerinin aylıkları eskiden il özel idareleri tarafından ödenirken, 1948 den bu yana genel bütçeye yükletilmiştir. Öte yandan, merkezî idare, il özel idarelerine devamlı malî ve teknik yardımda bulunmaktadır. Özel idareler, yol işlerinde Kara Yolları İdaresinin teknik yardımından faydalanmaktadır. Ayrıca İller Bankası adında, önemli malî ve teknik kaynaklara sahip bulunan ve yukarıda zikredilen başlıca mahallî idarelerle birlikte il mahallî idaresine de yardım eden bir müessese mevcuttur.

III — BİRLİKLER :

Kanun, muhtelif iller arasında işbirliği yolları derpiş etmektedir. Ayrıca illerin gerek kendi aralarında gerekse bir ille diğer mahallî idareler arasında hükûmî şahsiyetli birlikler kurma yetkisini de tanıyor. Fakat illerarası birlik şekli bugüne kadar pek tatbik görmemiştir. Bu eksiklik, genel müfettişlik müessesesinin mevcut olduğu devirde genel müfettişin murakabesi altındaki iller arasında az çok bir işbirliği sağlanma imkânı dolayısıyla bir dereceye kadar gideriliyordu. 1948 de genel müfettişlik ilga edildiği için bu son işbirliği yolu artık mevcut değildir.

Şuna da işaret edelim : Birlik şekli, sadece muhtelif il özel idareleri arasında tatbik görmemekle kalmıyor; aynı il içindeki mahallî idareler arasında bile pek uygulanamıyor.

Bunun içindir ki, kanun koyucu bucaklarda bu husustaki boşluğu kapatan bir mekanizma derpiş etmiştir. Filhakika 1949 İl İdaresi Kanununa göre her tam teşkilâtlı bucakta müdürün başkanlığında mahallî idareler temsilcilerinden kurulu ve müşterek mahallî hizmetleri kararlaştırma ve murakabe ile ödevli komisyon kurulmasını emretmiştir.

IV — İL ÖZEL İDARELERİNDE REFORM MEYİLLERİ :

A) *Muhtariyet meselesi* — Yukarda söylenenler açıkça göstermektedir ki, gerek vali marifetiyle ve gerekse bizzat haiz olduğu yetkilerle geniş bir kontrol ifa eden merkezî hükûmet önünde il özel idarelerinin muhtariyetleri çok mahduttur. Az önce de belirtildiği üzere 1921 Teşkilâtı Esasiye Kanunu il özel idarelerine geniş bir muhtariyet tanıyordu. İcra yetkisini seçimli mahallî organlara bırakıyordu ve bunların görev sahasını da millî menfaatleri ilgili olanlar dışındaki bütün mahallî işlere teşmil ediyordu. Fakat bu sistem, yürürlüğe bile konmadan terkedildi. İl özel idaresi muhtariyetinin bu derece genişletilmesi artık düşünülmemektedir. Halen ilgili çevrelerde, il özel idaresinin muhtariyeti ile alâkali meyiller daha ziyade valinin Meclis ve İl encümenindeki başkanlığına son verip başkanlık divanlarını kendilerine seçtirme istikametinde kendini gösteriyor.

B) *Malî Sahada Reform Meyilleri* — Son senelerde, bilhassa il malî kaynaklarının ıslahı düşünce konusu olmaktadır. Resmî çevreler bu konuda çeşitli imkânlar üzerinde durmaktadırlar. Vergilerin arttırılması gibi bir tedbiri, halk etkânı pek iyi karşılamadığı için daha ziyade, mevcut kaynakların daha verimli bir hale getirilmesi üzerinde durulmaktadır. Ayrıca illerin idarî masraflarını azaltmak da düşünülmemektedir.

Bu vesile ile, bir zamanlar il özel idarelerinin masraflarını azaltmak maksadiyle bunların muhasebe teşkilâtını Maliye Vekâletinin mahallî teşkilâtına tevdi etmenin de düşünüldüğünü kaydedelim. Fakat bu düşünce il özel idarelerinin muhtariyetini daha da azaltacağı için kabule mazhar olmamıştır.

V — SONUÇ :

Bugünkü durumda il özel idaresi, halk temsilcilerinin denetimi ve valinin yönetimi altında işleyen bir kuruluştur. Valinin haiz olduğu yetkiler, Türkiye gibi mahallî âmme hizmetlerini geliştirme imkânlarının bölgelere göre değiştiği bir memlekette esas itibariyle yerindedir. Çünkü bu hizmetler mahallî bir idarenin tek başına güç temin edebileceği teknik tecrübe ve elemana ihtiyaç gösterdiğinden merkezin yüksek bir memurunun yönetimi şüphesiz faydalıdır. Fakat bu karma idarî siste-

min muvaffakiyet derecesi, herşeyden önce sahip olduğu malî imkânlarla bağlıdır. Halbuki, belirtildiği gibi, iller yeter kaynaklardan mahrumdurlar. Bu itibarla Malî reform tasavvurlarınının yakında bir netice vermesi çok temennî olunur.

İSTATİSTİK BİLGİLER

(Milyon itibariyle Türk lirası)

1 — Bütçe durumu :

<i>sene</i>	<i>genel bütçe</i>	<i>il özel idare bütçesi</i>	<i>genel bütçe ile mukayese</i> %
1950	1300	79	6
1954	2396	83	3
1955	2789	97	3
1956	3324	108	3
1957	4006	119	2
1958	4473	134	2
1959	5980	141	2

2 — Genel Bütçeden Özel idareye yapılan yardımlar :

<i>Sene</i>	<i>Genel bütçe</i>	<i>il özel idare bütçesine yardımlar</i>	<i>genel bütçe ile mukayese</i> %	<i>il özel idare bütçesine nisbet</i> %
1950	1300	16	1	49
1954	2397	73	3	85
1955	2789	92	3	95
1956	3324	102	3	92
1957	4006	149	3	125
1958	4473	100	2	74
1959	5980	110	2	76

3 — İller Bankası ve yaptığı yardımlar :

a) *Bünyesi* — İller Bankasının kökü, 1933 de kurulan Belediyeler Bankasına dayanmaktadır. Bu bankanın nominal sermayesi 15 Milyon Türk lirası idi ve belediyeler tarafından mecburî olarak ayrılan paralardan terekküp ediyordu. Edinilen tecrübe cesaret verici olduğu için, bu banka 1945 de bütün mahallî idarelere yardım edecek tarzda genişletildi ve İller Bankası halini aldı. İller Bankasının yüksek yönetimi, hükûmet tarafından üç yıl için seçilen bir idare meclisininin ve idaresi yine hü-

kûmet tarafından atanan bir genel müdürün uhdesindedir. Ayrıca bu bankanın vilâyetlerden belediyelerden ve köylerden, her kategoriden 21 kişi olmak üzere her yıl münavebe ile seçilen belli sayıda temsilcilerden ve ilgili vekâletlerin temsilcilerinden teşekkül eden bir genel kurul vardır. Genel Kurul senede bir defa toplanır ve biten senenin malî icraatını karara bağlar.

Malî denet, biri genel kurul, diğeri İçişleri Bakanlığı tarafından seçilen iki denetçi tarafından yapılmaktadır. Bankanın genel politikası ve işleyişi hükûmetin fiilî nüfuzu altındadır.

b) *Malî Kaynaklar* — Başlangıçta 100 000 000 Türk Lirası olan nominal sermaye bugün 600 000 000 Türk Lirasına yükselmiştir. Bunun % 40 ı illere, % 40 ı belediyelere ve kalan % 20 si de köylere aittir.

Sermayenin illere ve belediyelere ayrılan kısmı prensip itibariyle, bütçelerindeki bağlı muhtar müesseselerin bütçeleri de dahil, alınan % 5 lerle karşılanmaktadır. Köylere düşen kısma gelince, bu kısım, illere ait toprak vergilerinden % 3 nisbetindeki ayrımlardan ve bankanın net kârından da % 30 nisbetinde ayrılan paralarla karşılanmaktadır. Bunlar dışında, banka sermayesine ilâve edilen başka kaynaklar da vardır. Genel bütçenin yardımları da bu arada yer alır. Halen ödenen sermaye ile bu bankanın ihtiyatları 200 000 000 T. L. na baliğ olmaktadır.

Ayrıca bankanın muhtelif kaynaklardan gelen ve miktarı zikredilen sermaye ve ihtiyatlar yekûnunu çok aşan muntazam bir yardım fonunu da kullanmaktadır.

c) *Şimdiye kadar yapılan yardımlar :*

	<i>içme suyu için</i>	<i>elektrik için</i>	<i>diğer y.</i>	<i>Yekûn</i>
İllere	—	—	35	35
Belediyelere	294	349	216	859
Köylere	0,394	0,655	0,373	5,4
<i>Yekûn</i>	295	350	252	897

4 — Belirtmek gerekir ki, biri Karayolları Genel Müdürlüğü ve diğeri Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü olmak üzere merkezin iki önemli ihtisas kurumu kanunla mahallî idarelere kendi ihtisas sahalarında teknik yardımda bulunmakla ödevlidirler.

III TOPLANTIDAKİ KONUŞMA

Sayın Başkan, Aziz Meslekdaşlarım,

Sözlerimi kısa keseceğim. Zira, dağıtılmış olan yazılı raporumda, Türkiye'de umumiyetle mahallî idarelerin ve hususiyle, orta mahallî idare durumunda bulunan vilâyet özel idarelerinin yapısını belirtmiş bulunuyorum.

Bu son müessese Fransız sisteminden alınmış olmasına rağmen, vilâyetlerin, mahallî idare olarak muhtariyeti Fransa'dakiden daha azdır.

Fransadan farklı olarak, memleketimizde Genel Meclise ve daimî encümene vali başkanlık eder. Demek ki vali bütün il özel idaresine hâkimdir. Bu bakımdan, il özel idaresi, mahallî halkın az çok murakabesi altında vali tarafından idare edilen karma bir müessesedir. Yeni rejim kurulurken, vilâyetlerin, mahallî idare olarak muhtariyetlerinin genişletilmesi düşünüldü : Bugünkü Türkiye'nin ilk Anayasası olan 1921 Teşkilâtı Esasiye Kanunu mahallî işlerin tamamen mahallî halkın seçtiği kimseler tarafından yürütüleceği yönünde bir sistem derpiş ediyordu. Bununla beraber, bu sistem tatbik edilemedi ve halen yürürlükte bulunan 1924 Anayasası onu benimsemedi. Netice itibariyle eski sistem devam etti.

Türkiye'de il özel idarelerinin karşılaştıkları güçlükler, bilhassa malî kaynaklarının yetersizliğindedir. Filhakika, malî kaynakları, daha ziyade suplesden mahrum vergilerden teşekkül ettiği için, İkinci Cihan Harbi başından beri kendini gösteren ve bilhassa son senelerde hızlanan para düşmesi yüzünden gittikçe daralmıştır. Halen kaynakları vilâyetlerin bürokratik harcamalarını dahi karşılamamaktadır. Bunun için, merkezî hükûmet, özel idareye, yekûnu bizzat özel idarenin kendi kaynaklarınıninkine yaklaşacak derecede gitgide artan malî yardımlar yapmağa mecburiyet hissetmektedir. Ayrıca İller Bankası adını taşıyan ve 15 yıldan beri faaliyette bulunan, mahallî idarelere malî ve teknik yardım yapmakla ödevli bir müessese de mevcuttur.

Bu banka vilâyetlere de malî ve teknik yardımlar yapmaktadır. Fakat vilâyetlere yardımları kifayetli değildir. Bu bankanın malî ve teknik yardımının büyük kısmı, takriben % 95 i, belediyelere gitmekte ve bu sayede halen Türk Belediyeleri elektrik, su tevzii ve muhabere hizmetleri gibi çok sayıda âmme hizmetleri tesisine girişmiş bulunmaktadırlar. Gerçekten bu tesislerin çok büyük bir kısmı bu bankanın yardımına dayanmaktadır. Netice itibariyle orta mahallî idareler olarak vilâyetler, hem kanun koyucunun, hem Türk idarecilerinin, yeni himmetlerine muh-

taçtır. Hemen ilâve edelim ki, bu müesseselerin bilhassa kaynaklarını geliştirme bakımından bir takım reform temayülleri eksik değildir.

Bu vesile ile, Türk kanun koyucusunun bir nevi orta mahallî kurum olarak derpiş ettiği başka bir müesseseyi zikretmek icabeder: Bucakların temsilî organlarla techizi bahis konusudur. Bucak, aslında Genel idarenin üç bölümünden biri, vilâyet ve kazalardan sonra gelen en alt kademesidir. Bu bakımdan bucak idaresi, prensip itibariyle, başında merkezî idarenin tâyin ettiği bir müdür bulunan, pek az sayıda servis ihtiva eden bir kuruluştur. Kanunun mahallî idareler arası birlik şeklinde derpiş ettiği sistem, şimdiye kadar kâfi derecede işlemediği için, kanun koyucu, bucağı bir nevi yeni mahallî idare halinde teşkilâtlandırmak isteyen eski bir fikri kısmen benimseyerek, yeni bir sistem derpiş etti. Buna göre tam teşkilâtlı bucaklarda müdürün başkanlığında, bucaktaki mahallî idareler temsilcilerinden müteşekkil bir meclis kurulmasını emrediyor. Bu meclisler, yılda bir defa toplanmak, bir komisyon seçmek ve kömünlerarası müşterek mahallî hizmetleri kararlaştırıp murakabe etmek ödevindedirler. Fakat tam teşkilâtlı bucaklarda çok az sayıda olduğu için bu yeni sistem henüz kâfi derecede tatbik görmemiştir.

Kısaca, gerek devletin teknik ve malî yardımını, gerekse İller Bankasının yardımını Türkiyede mahallî idarelerin bilhassa mahallî âmme hizmetlerini lâyıkıyla görebilmeleri için büyük önem taşımaktadır. Alınan yardımların önemi, geri kalmış bölgeler için şüphesiz daha büyüktür. İller Bankasının müessiriyeti tecrübe ile sabit olduğundan, çalışmalarına güvenilmekte, kaynaklarının arttırılmasına gayret edilmektedir.

Mahallî idarelerimizin ilgileneceğini umduğum bazı veçhelerini bu suretle özetlemiş bulunuyorum.

Dinlemek lütfunuzdan ötürü teşekkürlerimi sunarım, sayın başkan.

BİBLİYOGRAFYA

Aşağıdaki ingilizce eserler, Türkiyede il özel idarelerinin bugünkü durumu hakkında malumat vermektedirler.

GORVINE, ALBERT — An outline of Turkish Provincial and Local Government, Ankara, 1956, S. B. F. yayınları.

HAUSAN, A. H.; AKTAN Tahir ve MANSUR, Fatma — Studies in Turkish Local Government, Ankara, 1955 Türkiye ve Orta Doğu Âmme Enstitüsü yayınları,

HANSON, A. H. — Materials for the study of Local Government in the Turkish Republic.

M. C. H. NILES - (Terc. : Nizamettin Özbek) — Orta Kademe İdaresi, Orta Kademe İdaresinin Görevi (Ank. 1957).

ÜLKMEN, İ. H. — Mahallî İdareler Maliyesi; Ankara, 1960.

Ayrıca bak : Türk Âmme İdaresi Bibliyografyası, **C. MIHÇIOĞLU, A. L. STURM**, Ankara, 1959.